

Бойко-Бузиль Ю.Ю.,
доктор психологічних наук, доцент,
заступник завідувача
науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення,
Державний науково-дослідний інститут МВС України

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД НА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНУ ПРОБЛЕМУ

Україна однією із перших в світі визнала домашнє насильство соціальною проблемою суспільства та розпочала реалізацію відповідних заходів у сфері його запобігання і протидії. Так, у 2017 р. набув чинності Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», в 2019 р. – Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2019 р. № 234 затверджено «Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі». В лютому місяці 2021 р. Верховна Рада ухвалила Постанову № 1185–IX «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі».

Нині розгорнута широка соціальна інформаційно-роз'яснювальна робота із висвітлення проблеми домашнього насильства, активно втілюються проекти, акції, тренінги спрямовані на підвищення обізнаності суспільства щодо попередження випадків домашнього насильства, протидії діям кривдників та допомоги жертвам. До прикладу, інформаційна кампанія Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA) Україна «Розірви коло», кампанія громадської організації «Ла Страда – Україна» «Стоп насильству», проєкт Міністерства юстиції України «Я маю право», проєкт Національної поліції України «Поліна», проєкт Європейського союзу в Україні «Я проти насильства», проєкт громадської організації «Жінка майбутнього» «Театр проти насильства», освітній проєкт з протидії домашньому насильству «Дім(Не)Безпеки», онлайн-платформа для жертв домашнього насильства «Мені здається», освітній серіал «Онлайн-інструменти протидії домашньому насильству» на платформі «Дія. Цифрова освіта», Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства» та ін. Та попри вагомість здійснених кроків, домашнє насильство і надалі продовжує набувати ризикованих масштабів й потребує узгодженої боротьби та превенції.

На офіційному сайті Національної поліції України (при.gov.ua) подано, що станом на жовтень 2021 р. до поліції надійшло понад 267377 звернень про факт вчинення домашнього насильства, складено 123682 адміністративних протоколи за ст. 173-2КУпАП та винесено 41322 термінових заборонних приписів стосовно кривдників. Наразі на обліку в Національній поліції України перебуває 89716 кривдників. У порівнянні із даним за лютий 2021 р. кількість звернень

зросла на 5200 випадків, а кривдників стало на 7 тисяч більше. Таким чином ми бачимо не просто жахливу статистику щодо випадків домашнього насильства, а спостерігаємо кричущо страшну динаміку, позаяк за кожним фактом вчинення домашнього насильства стоять долі людей, особливо дітей. Та головне, що фактичні та приховані наслідки вчинення насильства в межах однієї родини не лише деформують сімейні цінності й відносини, негативно позначаючись на формуванні молодого покоління як майбутнього нашої країни, а на жаль виступають найбільшою загрозою знищення інституту сім'ї в цілому. Це при тому, що за статистикою Інституту соціології НАНУ, сім'я – це єдиний інститут, що має 90% довіри українців та є головним суспільним інтегратором.

Під домашнім насильством треба розуміти не лише фізичний вплив і не лише між членами подружжя. Це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між членами колишнього чи чинного подружжя, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчиненням таких діянь. До таких дій можна віднести стусани, ляпаси, щипання штовхання, кусання, шмагання, незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, чи заподіяння смерті [3, с. 56].

Домашнє насильство як один із найчастіших злочинів вчиняється щодня. Соціальний тиск домашнього насильства настільки сильний, що переважна більшість жертв домашнього насильства сприймають його як невідворотнє явище в житті та не повідомляють про нього. А ті потерпілі, які мають мужність звернутися за допомогою до правоохоронних органів, часто не отримують захист і справедливості через слабкість правової системи [2, с. 5].

На нашу думку до домашнього насильства призводить своєрідна експозиція ірраціонального мислення, яка впливає на почуття і поведінку особи та як наслідок спонукає до прийняття рішення щодо вчинення насильницьких дій або насильства загалом [1, с. 128]. У зв'язку з цим, заходи із попередження та профілактики домашнього насильства найперше мають бути орієнтовані на усвідомлення особою своїх дій та головне розуміння наслідків їх вчинення. Лише в зазначеному розрізі стає можливим розуміння як правових, так і психологічних конотацій феномену домашнього насильства.

Поряд із зазначеним українцям характерна мінімізація реалій домашнього насильства («Б'є – значить любить», «Від милого пана не болить і рана, «Всі терплять і ти терпи», «Діти пустують від материного серця, а розумнішають від батькового дубця», «Моя хата скраю, тому нічого не знаю»), що є найбільшою проблемою на шляху його протидії. Адже коли ми віримо в те, що наше суспільство матріархальне, то свідомо заплющуємо очі й ігноруємо факти дискримінації, котрі є повсюдними і наскрізними. Також українські традиційні моделі розвитку жіночої і чоловічої долі накладаючись на загальноєвропейські тенденції кризи сім'ї спотворюють істинне розуміння феномену домашнього насильства. Нині домашнє

насильство стало брендом, яким спекулюють, не лише жертви та кривдники, але і спостерігачі, особливо засоби масової комунікації. Ми ж переконані, що домашнє насильство є соціальною проблемою сучасного суспільства, його хворобою, негативним соціальним явищем, елементом соціальної реальності, продуктом життєдіяльності людей, яку можна подолати лише скооперувавшись на рівні суспільства і держави, кожної окремої особистості та громадянина.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці інформаційної програми щодо протидії випадкам домашнього насильства, яка буде побудована із урахування ментальності сучасного українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Бойко-Бузиль Ю. Ю. Домашнє насильство як соціальна проблема: психологічний ракурс. *Габітус*. 2021. Вип. 24. Т. 2. С. 125–129.
2. Вілс Е., Калашник О. Протидія домашньому насильству практичний посібник для поліцейських. 75 с. URL: <https://rm.coe.int/cvavgujan2018-4-ua-web/16807874e0> (дата звернення: 10.10.2021).
3. Черевко К. О. Домашнє насильство та насильство щодо жінок у розрізі законодавства України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2021. № 1(24). С. 50–59.